

İran Dış Politikasında Kamu Diplomasisinin Kullanımı

Mehmet ŞAHİN*

Seyedmohammad SEYEDI ASL**

Geliş Tarihi: 25/02/2020

Kabul Tarihi: 09/05/2020

Atf: ŞAHİN., M, SEYEDI ASL, S., “İran Dış Politikasında Kamu Diplomasisinin Kullanımı”, Ortadoğu Etütleri, 12-1 (2020): 143-170

Öz: Uluslararası alandaki gelişmeler ve devlet dışı aktörlerin artan gücü diplomaside değişimlere neden olmuş ve kamu diplomasisi dış politikanın vazgeçilmez unsurlarından birisi hâline gelmiştir. Bu anlamda günümüzde hükümetler, diğer ülkelerin halkları ile iletişim kurmak ve etkilemek için kamu diplomasisi bağlamında bazı politik hedeflerine ulaşmaya çalışmaktadır. Uluslararası kamuoylarını ve gündemi etkileme becerisinin önem kazanmasıyla günümüzde pek çok ülke, insanların düşüncelerini etkilememek için kamu diplomasisinin kullanılmasının önemini fark etmiş ve bu nedenle bu alanda çok çeşitli faaliyetler düzenlemiştir. İran İslam Cumhuriyeti de yumuşak güç kaynaklarına dayanarak, birçok ülke gibi, kamu diplomasisine ihtiyaç duymuştur. Bu makalede İran’ın kamu diplomasi politikası değerlendirilerek, kamu diplomasisinin İran dış politikasının da uygulanmasında ne kadar etkili olduğu incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Diplomasi, Kamu Diplomasi, Yumuşak Güç, İran, İran Dış Politikası

* Prof. Dr., Polis Akademisi,TR, kemahan@yahoo.com, ORCID:0000-0002-7044-6089

** Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi,TR, mmseyedi1365@gmail.com, ORCID:0000-0001-5237-7385

The Implementation of Public Diplomacy in Iran's Foreign Policy

Mehmet ŞAHİN*

Seyedmohammad SEYEDI ASL**

Received: 02/25/2020

Accepted: 05/09/2020

Citation: ŞAHİN., M, SEYEDI ASL, S., “The Implementation of Public Diplomacy in Iran's Foreign Policy”, Middle Eastern Studies, 12-1 (2020): 143-170

Abstract: Developments in the international arena and the rising power of non-state actors have led to changes in diplomacy. Public diplomacy has become an indispensable element of foreign policy. In this sense, governments are now trying to achieve some political goals in the context of public diplomacy in order to communicate and influence other peoples. With the ability to influence international public opinion and the agenda, many countries today have recognized the importance of using public diplomacy to influence the people's thoughts and have therefore organized a wide range of activities in this area. The Islamic Republic of Iran, like many other countries, has needed public diplomacy based on soft power sources. In this article, Iran's public diplomacy policy will be evaluated and examined as to how effective it is in the implementation of Iran's foreign policy.

Keywords: Diplomacy, Public Diplomacy, Soft Power, Iran, Iranian Foreign Policy.

* Prof. Dr., Police Academy,TR, kemahan@yahoo.com, ORCID:0000-0002-7044-6089

** PhD Student, Ankara Hacı Bayram Veli University,TR, mmseyedi1365@gmail.com, ORCID:0000-0001-5237-7385

استخدام الدبلوماسية العامة في السياسة الخارجية الإيرانية

محمد شاهين* سيد محمد سيدي أصل**

تاريخ الاستلام: 2020/09/05 تاريخ القبول: 2020/25/02

للاقتباس: محمد شاهين وسيد محمد سيدي أصل، «استخدام الدبلوماسية العامة في السياسة الخارجية الإيرانية»، دراسات الشرق الأوسط، 170-143 (2020) 1-12

الملخص

التطورات على الساحة الدولية والقوة المتصاعدة للجهات الفاعلة غير الحكومية أدت إلى إحداث تغييرات في الدبلوماسية وأصبحت الدبلوماسية العامة عنصراً هاماً لا غنى عنه في السياسة الخارجية. وفي هذا الصدد تسعى الحكومات اليوم إلى تحقيق بعض أهدافها السياسية في سياق الدبلوماسية العامة من أجل تعزيز التواصل مع شعوب الدول الأخرى والتأثير عليها. ومع الأهمية المتزايدة للقدرة على التأثير على الرأي العام الدولي والأجندة الدولية أدركت العديد من البلدان أهمية استخدام الدبلوماسية العامة من أجل التأثير على أفكار الناس، ولهذا السبب قامت بتنظيم العديد من الأنشطة المتنوعة في هذا المجال. الجمهورية الإسلامية الإيرانية شأنها شأن العديد من البلدان الأخرى احتاجت إلى هذه الدبلوماسية العامة في إطار مجالات القوة الناعمة. هذا المقال يحاول تقييم سياسة الدبلوماسية العامة لإيران ومدى فعالية هذه الدبلوماسية بتطبيقها في السياسة الخارجية الإيرانية.

الكلمات المفتاحية: الدبلوماسية، الدبلوماسية العامة، القوة الناعمة، إيران، السياسة الخارجية لإيران

* أستاذ دكتور، أكاديمية الشرطة – تركيا، kemahan@yahoo.com، ORCID:0000-0002-7044-6089
** طالب دكتوراه، جامعة انقره حاجي بايرام – تركيا، mmseyedi1365@gmail.com، ORCID:0000-0001-5237-7385

Giriş

Dış politika uluslararası ilişkilerde, devletlerin diğer devletlere yönelik siyasi, ekonomik, hukuki, kültürel vb. olmak üzere birçok alandaki önemli tutum ve davranışlarını ifade eden bir kavramdır. Bilgi çağı ile birlikte toplumlar dönüştürülmüş, hesap verilebilirlik ve şeffaflık gibi mekanizmaların gelişmesiyle devletlerin diğer devletlere ve toplumlara yönelik hareketleri de yeniden şekillenmiştir. Devletler ve toplumlar, başta teknoloji ve iletişim, ekonomi, politika ve kültür gibi birçok alanda daha fazla etkileşim içine girerek birbirleri ile bütünleşmiş ve daha bağımlı hâle gelmişler. Bu süreçte geleneksel diplomasi yöntemlerinin yanı sıra sivil toplum kuruluşları, şirketler, uluslararası kuruluşlar ve medya kuruluşları gibi birçok aktör, diplomaside etkili olmaya başlamışlardır.¹ Günümüz uluslararası ilişkiler pratiklerinde, ulusal çıkarları korumak geleneksel diplomasi yöntemlerinin çok ötesine geçmiştir. Kamu diplomasisi, uluslararası kamuoyunu ve gündemi etkileme kabiliyetiyle dış politikanın vazgeçilmez bir unsuru hâline gelmiştir.² Bir dış politika aracı olarak kamu diplomasisi siyasi nüfuz için kullanılmaktadır. Güç kullanımından farklı olarak, “siyasi etki, izleyicinin tutumlarının ve görüşlerinin, siyasi liderin, gazetenin veya başka bir kaynağın beceri ve kaynakları üzerindeki gücüne bağlıdır”.³

Günümüzde pek çok ülke, insanların zihinlerini fethetmek için kamu diplomasisinin kullanılmasının önemini fark ederek bu alanda çeşitli faaliyetler yürütmektedir. İran İslam Cumhuriyeti de, ulusal kimlik ve İslam Devrimi'nin değerlerini ve hedeflerini dünya halkına, özellikle Orta Doğu'ya tanıtmak ve millî menfaatini arttırmak için yurt dışındaki insan kitlelerine ulaşmaya çalışmaktadır. Etkili kamu diplomasisi, İran'ın yumuşak gücünün artmasına neden olmaktadır. 1990'lardan sonra kamu diplomasisi yürütecek yeni kurum ve kuruluşlar İran'ın kamu diplomasi faaliyetlerine hizmet etmek için kurulmuştur. Bu kurum ve kuruluşlar, İran'ın yumuşak gücünü daha cazip ve etkili kılmak amacı ile farklı alanlarda çalışmaya başlayarak İran'ın politik nüfuzunun artmasında etkili rol oynamışlardır. Ancak asıl etki “İran İslam Kültürü ve İlişkileri Kurumu”nun (Sazman Ferheng ve İrtibat İslami) kurulmasından sonra görülmeye başlanmıştır. Bu makalede İran'ın yumuşak güç araçları, ağırlıklı olarak kamu diplomasisi faaliyetleri ele alınarak İran'ın dış politikasında ne kadar etkili olduğu değerlendirilecektir.

1 Eren Erdem, “Sivil Toplumun Dış Politika İnşasındaki Rolü: Türk Kamu Diplomasisi Örneği”, *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi*, Cilt. 2, Sayı. 1 (2017), s.37.

2 Aslı Yağmurlu, “Halkla İlişkiler Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi”, *İletişim: Araştırmalar*, Cilt. 5, Sayı. 1, (2007), s.10.

3 Laura Merickova, “Alternative Approaches to Public Diplomacy”, *Polish Sociological Review*, No. 187 (2014), s.358.

I. Kamu Diplomasisi

Diplomasi, uluslararası ilişkileri sürdürmek ve devletler arasındaki resmî organlar ve devlet yetkilileri aracılığıyla devletler arasındaki anlaşmazlıkları ve çatışmaları barışçıl yollarla çözmek için en önemli araçlardan biridir. Bu anlamda diplomasi kullanımı 17. ve 18. yüzyıllarda başlamış olmasına rağmen, diplomasi tarihi devletler tarihi kadar eskidir. Nitekim diplomasinin ilk örnekleri vasallar, monarklar veya hükümdarlar arasındaki ilişkilerde bulunmaktadır.⁴ Eski Yunan ve Roma İmparatorluklarında yabancı topluluklarla ilgili belgelerin toplanması, düzenlenmesi ve arşivlenmesi için diplomasi kavramı kullanılmış ve uluslararası ilişkiler disiplini kapsamında değerlendirilmesi 18. yüzyılda gündeme gelmiştir. 20. yüzyıla gelindiğinde, geleneksel diplomasinin “çok resmî, yavaş, kurumsal, kişilerarası ve gizli” olduğu tespit edilmiş; kavram ilk olarak 1918’de Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Woodrow Wilson tarafından sorgulanmıştır. Wilson’ın diplomasinin “dürüstçe ve kamunun gözü önünde” sürdürülmesi gerektiğine dair prensipleri zamanla “yeni diplomasi” kavramıyla anılmaya başlanmıştır. Yeni diplomaside, diplomasi süreci halka, dolayısıyla da medyaya açık hâle gelmiş, “medyaya maruz kalma” hâli uluslararası ilişkilerin önemli özelliklerinden birini oluşturmuştur.⁵

İletişim ve bilgi devrimlerinin dünyayı yeniden yapılandığı bu dönemde kamuoyunu ve gündemi etkileme yeteneği son derece önemlidir. Bazılarına göre, bu yeni diplomasi stiline sivil diplomasi veya gönüllü diplomasi denirken, daha geniş bir çevre bu diplomasiye “Kamu Diplomasisi” demektedir. Devletten devlete değil, devletten kamuoylarına; sivil toplumdan devletlere; sivil toplumdan halklara yönelik olarak yapılan, kapalı kapılar ardında değil, açık ve toplumun tüm kesimleri için yapılan bir diplomasi dir.⁶

Kamu diplomasisi terimi ilk kez 1965 yılında Tufts Üniversitesi’nde Dekan olan Edmund Guillon tarafından kullanıldı. Guillon Kamu diplomasisinin “geleneksel diplomasinin ötesinde uluslararası ilişkilerin boyutlarını kapsadığı” düşüncesini dile getirdi.⁷ Kamu diplomasisi, aynı üniversitenin Edward Murrow Kamu Diplomasisi Merkezi’nin ilk zamanlarında yayınlanan bir

4 Elif Sak, “Kamu Diplomasisi ve Çin”, *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, Cilt. 2, Sayı. 1, (2014), s.10.

5 Eylem Yanardağoğlu, “Uluslararası İletişim ve Kamu Diplomasisi: BBC Dünya Servisi Haber Merkezi Örneği”, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı. 38, (Bahar, 2014), s.116.

6 Mert Gökırmak, “Küreselleşen Dünyada Diplomasi: Kamu Diplomasisi”, http://www.tasam.org/Files/Icerik/File/kuresellesen_dunyada_diplomasi_kamu_diplomasisi__dafdcc1a-3162-4f25-821d-8ed41d-d0a506.pdf, (Erişim Tarihi: 14.08.2019).

7 Diana, Stelowska. “Culture in International Relations Defining Cultural Diplomacy”, *Polish Journal of Political Science*, Vol. 1, Issue 3, (2015), s.58.

broşürde şu şekilde tanımlanmış: “Kamu diplomasisi, kamu tutumlarının dış politikalarının düzenlenmesi ve uygulanması üzerindeki etkisini ele almaktadır. Geleneksel diplomasinin ötesinde uluslararası ilişkilerin boyutlarını, diğer devletlerde kamuoyu oluşturan hükümetler, özel grupların etkileşimi ve bir devletin çıkarları ve ilişkileri, dış ilişkiler raporları ve siyasete etkileri, iş iletişim olanlarla, diplomatlarla ve dış temsilciler arasındaki iletişimi ve de kültürlerarası iletişim sürecini kapsamaktadır”.⁸

Murrow Merkezi tanımına göre, kamu diplomasisi yabancı hükümetler/kamuoyları yanı sıra hükümet dışı aktörler ve sivil toplum kuruluşları ile olan etkileşimdir.⁹ Kamu diplomasisi tanımında Samet Kavoğlu, kavramın disiplinler yapısına vurgu yaparak şöyle tanımlamaktadır: Klasik diplomatik yöntemlerin yanı sıra diğer ülkelerin halklarında; olumlu bir algı yaratmayı ve ülke çıkarları doğrultusunda yönetilmesi amacı ile girilen, uzun vadeli faydalar sağlayan ve farklı yollardan marka imajı yönetimi, algı yönetimi, halkla ilişkiler, uluslararası ilişkiler, diplomasi gibi farklı alanlarda birçok çalışmayı mümkün kılan, bir bütün hâlinde istenilen sonucu vermesini sağlayan bir süreçtir.¹⁰ ABD Dışişleri Bakanlığı, “kamu diplomasisi”ni “diğer ülkelerdeki kamuoyunu bilgilendirmek veya etkilemek amacıyla devlet destekli programlar” olarak tanımlamaktadır.¹¹

Bar-Ilan Üniversitesinde İletişim Çalışmaları Profesörü ve Direktörü Elton Gilboa, 1980’de kamu diplomasisinin “düşüncelerini ve nihayetinde hükümetlerinin düşüncelerini etkilemek amacıyla yabancılarla doğrudan iletişim” olarak tanımlandığını belirtiyor. Tanım ayrıca iki aşamalı bir etki sürecini de önermektedir: birincisi, başka bir devlette destekleyici kamuoyu oluşturmak için tasarlanmış doğrudan iletişim; ve ikincisi, bilgili halkın, kamu diplomasisi uygulayan ülkeye yönelik dostane politikalar benimsemesi konusunda hükümeti üzerindeki baskısı.¹² Kamu diplomasisi, meşruiyet yaratan ve küreselleşmiş dünyamızda devletin bilginin işlenmesi ve yayılması konusundaki tekeli kaybettiğini kabul eden postmodern bir devlet aracı olarak kabul

8 Gaye Aslı Sancar, “Kamu Diplomasisinde ‘İlişki İnşa Etme’ Söylemi”, <http://kamudiplomasisi.org/demo/images/stories/aslisanca.pdf>, s.3. (Erişim Tarihi: 20.08.2019).

9 Mehmet Şahin ve B. Senem Çevik, “Türkiye’de Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç”, Mehmet Şahin ve B.Senem Çevik, *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, (Ankara: Nobel Yayınları., 2015), s.5.

10 Samet Kavoğlu, “Yapılandırıcı Perspektiften Kamu Diplomasisi ve Türkiye: ABD Yazılı Basınından Yansımalar”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Cilt. 2, Sayı. 45, (2013), s.118.

11 Charles Wolf and Brian Rosen, “Public Diplomacy How to Think About and Improve It”, *RAND Corporation*, 2004, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/occasional_papers/2004/RAND_OP134.pdf, s.3.

12 Eytan Gilboa, “Searching for a Theory of Public Diplomacy”, *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 616, (2008), s.57.

edilmektedir.¹³ Devletlerin çıkarlarına, fırsatlarına, tehditlerine ve potansiyel tehdit merkezli değerlendirmelere dayanarak oluşturdukları faaliyetleri kapsayan ve diğer ülkelerin kamuoyunu etkilemek amacıyla yürüttükleri kamu diplomasisi, diğer ülkelerin hükümetlerinden ziyade, sivil toplum aktörlerine ve kamuoyuna yöneliktir.¹⁴ Aslında kamu diplomasisi ilişkiler kurmakla ilgilidir; diğer ülkelerin, kültürlerin ve halkların ihtiyaçlarını anlamak, bakış açımızı iletmek, yanlış algılamaların düzeltilmesi ve ortak neden bulabileceğimiz alanlar aramaktır.¹⁵

Kamu diplomasisi, analitik sınırları ve ayırt edici özellikleri olan politik bir araç olarak görülebilir. Devletlerin, devlet birliklerinin ve devlet dışı aktörlerin kültürleri, tutumları ve davranışları anlama yollarını ve araçlarını tanımlayan bir terimdir; ilişkiler kurmak ve yönetmek, ilgi ve değerlerini iletirmek için fikir ve eylemleri etkilemek. Politik aktörler tarafından politika seçimlerinin sonuçlarını anlamak, kamu gündemlerini belirlemek, sivil toplumdaki söylemi etkilemek ve maliyetler, riskler ve faydalar arasında değiş tokuş gerektiren stratejiler için onay oluşturmak amacıyla kullanılır.¹⁶ Nicholas J. Cull, Kamu diplomasisi uygulamasındaki önemli değişimlere de dikkat çekmektedir. Bunlar: 1) uluslararası aktörler giderek geleneksel olmayan STK'lar gibi aktörleri öne çıkarmaktadır; 2) bu aktörler tarafından dünya kamuoyu ile iletişim kurmak için kullanılan mekanizmalar yeni, gerçek zamanlı ve küresel teknolojilere (özellikle İnternet) taşınmıştır; 3) bu yeni teknolojiler, yerel ve uluslararası haber alanları arasındaki daha önceki katı çizgileri bulanıklaştırmıştır; 4) eski propaganda kavramlarının yerine kamu diplomasisi bir yandan pazarlamadan, özellikle de mekân ve ulus markalaştırmasından elde edilen kavramları, diğer yandan ağ iletişim teorisinden büyüyen kavramları giderek daha fazla kullanır; dolayısıyla, 5) prestij dili ve uluslararası imajın “yumuşak güç” ve “marka”dan bahsettiği için kamu diplomasisinin yeni bir terminolojisi vardır; 6) belki de en önemlisi, yeni kamu diplomasisi, aktör-insan Soğuk Savaş dönemi iletişiminden ayrılma ve uluslararası aktör, uluslararası aktör ile karşılıklı aydınlanma için insandan insana temasa yeni bir vurgu yapılmasından bahsediyor ve 7) bu modelde yukarıdan aşağıya mesajlaşma üzerine eski vurgu kaybolur ve yeni kamu diplomasisinin ana görevi ‘ilişki kurma’ olarak nitelendirilir.¹⁷ Kamu diplomasisinin etkinliğinin anahtarı, halkları, diploma-

13 Peter van Ham, “Power, Public Diplomacy, and the Pax Americana”, Jan Melissen, *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*, (New York: Palgrave Macmillan, 2005), s.57.

14 Abdullah Özkan, “21. Yüzyılın Stratejik Vizyonu Kamu Diplomasisi ve Türkiye'nin Kamu Diplomasisi İmkânları”, *Stratejik rapor*, No: 70, (TASAM Yayınları, 2015), s.5.

15 Mark Leonard, *Public Diplomacy*, (London: The Foreign Policy Centre, 2002), s.8.

16 Bruce Gregory, “Public Diplomacy: Sunrise of an Academic Field”, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 616, (2008), s. 277.

17 Nicholas J. Cull, *Public Diplomacy: Lessons from the Past*, (Los Angeles: Figueroa Press, 2009), s.15.

tik mesajların pasif alıcıları yerine politika oluşturma süreçlerinde aktif katılımcılar olarak tanıyan daha işbirlikçi yaklaşımlara doğru bir kaymadır.¹⁸

Kamu diplomasisi ile harekete geçirilmeye çalışılan bir ülkenin yumuşak gücü diyebileceğimiz “başkalarını etkileme” kapasitesidir. Jan Melissen’in belirttiği gibi, kamu diplomasisi yumuşak gücün en önemli araçlarından biridir.¹⁹ Kamu diplomasisi, yumuşak gücün kilit araçlarından biridir ve bu, kamu diplomasisi hakkındaki çağdaş tartışmalardan çok önce diplomatik uygulamada tanınmıştır. ABD, Sovyetler Birliği ve Avrupa’nın üç büyük gücü Soğuk Savaş sırasında “dünya ile iletişimine” özellikle büyük yatırımlar yaptılar.²⁰ Neredeyse tüm kamu diplomasisi araştırmacıları ve akademisyenleri oy birliğiyle, kamu diplomasisinin yumuşak güç üretme hedefinin, bir ülkenin dış politikalarıyla tutarsız olması durumunda ulaşılamaz olduğuna inanmaktadır. Joseph Nye, bir ülkenin kültürünün, değerlerinin ve politikalarının içeriği çekici değilse, “yayın yapan” kamu diplomasisinin yumuşak güç üretmeyeceğini savunuyor.²¹

Yumuşak güç terimi, Soğuk Savaş’ın sonunda tanıtıldı ve bir aktörün, askerî veya ekonomik gücü nedeniyle değil, kültürünün ve değerlerinin çekiciliği nedeniyle uluslararası ortamda istediği şeyi elde etme yeteneğini ifade etmektedir. Bu nedenle, kamu diplomasisi, bir devlet aktörünün kültürel değerlerini teşvik ederek, halkı kültürel değerlerinin çekiciliği konusunda diğer aktörlere ikna ederek yumuşak güç kullanma mekanizması olabilir.²² Yumuşak gücü oluşturan unsurları incelediğimizde, bir nevi tercihleri şekillendirmek için yollar olduğunu görmekteyiz. Bu yolları oluşturan ve yolun sonunun yumuşak güç olduğu parametreler hâlihazırda mevcuttur ve bundan bilinmesi gereken; yumuşak gücün manipülasyondan ziyade etkileme, hegemonyadan ziyade diyalog ve propagandanın ziyade iknadan oluşan bir kavram olduğudur. Çünkü uluslararası ilişkilerde etki güç anlamına gelmektedir.²³

Uluslararası politikada, yumuşak güç üreten kaynaklar büyük ölçüde bir kuruluşun ya da ülkenin kültüründe ifade ettiği değerlerden, içsel uygulamaları ve politikaları ile belirlediği örneklerde ve diğerleriyle ilişkilerini ele alma

18 Kathy R. Fitzpatrick, “Public Diplomacy in the Public Interest”, *Journal of Public Interest Communications*, Vol. 1, (2017), s.80.

19 Emel G. Oktay, “Nato’nun Dönüşümü ve Kamu Diplomasisi’nin Artan Rolü”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt. 9, Sayı. 34, (Yaz, 2012), s.129.

20 Jan Melissen, “The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice”, Jan Melissen, *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*, (New York: Palgrave Macmillan, 2005), s.4.

21 Sonia Hukil, “Is Public Diplomacy Inherently a Manifestation of ‘Soft Power?’”, *Gledon Journal of International Studies*, Vol.8, No.1-2, (2015), s.13.

22 Elena Gurgu and Aristide Cociuban, “New Public Diplomacy and its Effects on International Level”, *Journal of Economic Development, Environment and People*, (2016), 5(3), s.50.

23 Leyla Yıldırım, “Türk Gücü”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi, 2014, Bölüm 2, s.25.

biçiminde ortaya çıkar.²⁴ Yumuşak güç kullanan devletler, sistemdeki diğer devletleri ötekileştirmeden kendilerine çekerek, işbirliği ve sosyo-kültürel özümseme süreci çerçevesinde çıkarlarını en üst düzeye çıkarmaya çalışırlar. Yumuşak güç kullanan devlet/devletlerin elde edecekleri siyasal ve yönetsel başarı, bu güce maruz kalan, yani farkında olmadan o devletin yörüngesine giren diğer devletleri de aynı program dâhilinde başarıya, yani sosyal refah ve siyasal istikrarın artmasına yol açabilir.²⁵ Yumuşak güç araçları arasında kültürel unsurlar, edebiyat, sanat, müzik, ortak değerler, yaşam tarzı, teknoloji, farklılıklara saygı, evrensel hukukun üstünlüğü ve insan hakları gibi diğer insanları çekebilecek tüm unsurlar bulunur.

2. İran'ın Dış Politikasında Kamu Diplomasisi

Ortadoğu'daki yer altı kaynaklarının önemli bir bölümüne ev sahipliği yapması, demografik yapısı ve askerî gücü İran'ı özellikle 20. yüzyılın başarılarından itibaren önemli bir konuma getirmiştir. 1979 devrimi ile tamamen farklı bir siyasal düzlemin içerisine giren İran'ın, bölgesel faaliyetleri azalmak yerine giderek daha da arttı. Ayrıca İran İslam Devrimi birlikte ABD karşıtı siyasal söylemi nedeniyle kurulan uluslararası sistemin dışına itilme çabalarına rağmen bölgesel dengeler içinde kalarak varlığını sürdürmüştür.²⁶

Devrimden sonra İran'ın yeni yöneticilerinin yeni bir anayasa, yeni bir model ve yeni bir dış politika söylemi ortaya koydukları görülmüştür. Bu yeni anayasada, İran'a uyarlanmış “evrensel” misyon, “ümmei korumak”, “ezilenlerin ezenlere galip gelmesine çalışılması” gibi slogan ifadeleri ile formüle edilmiştir. Anayasa'da yer alan “devrim tüm dünyada sürdürülmeli” iddiası, İran'ın “rejim ihracı” olarak ün yapacak bölgesel politikalarının temelini oluşturdu.²⁷ İran yönetimi 1979'dan sonra dinî boyutu fazlası ile ön plana çıkaran bir dış politika stratejisi benimsemeye başladı. İslami konular, İran'ın bölgedeki görünüşünü ve komşu devletlere yönelik politikalarını doğrudan etkiledi. İran'ın bölgesel duruşu İslamcı jeopolitik tarafından belirlenmektedir.²⁸ İran İslam Cumhuriyeti'nin dış politikasında, özellikle ilk on yılda, “devrim ihra-

24 Joseph S. Nye, *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, (New York: Public Affairs, 2004), s.8.

25 Göktürk Tüysüzoğlu, “*Yumuşak Güç Kuramı Bağlamında Türkiye'nin Güney Kafkasya Stratejisi*”, Uluslararası Kafkasya Kongresi, Bildiriler Kitabı, Kocaeli (Temmuz, 2012), s.365.

26 Merve Aksoy, “İran: Enerji ve Mezhep Politikalarının Düğüm Noktası”, Ahmet Emin Dağ (Ed), *Ortadoğu Çatışmaları*, (İstanbul: İHH İnsani Yardım Vakfı, 1. Baskı, 2015), s.161.

27 Yalçın Sarıkaya, “*Geçmişten Günümüze İran: Tarih, Siyaset, Toplum ve Kültür*”, Türk Akademisi Siyasal Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı (TASAV), Rapor No. 2, (Kasım, 2012), s.17.

28 Ertan Efeğil, “İran'ın Dış Politika Yapım Sürecini Etkileyen Unsurlar”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt. 4, Sayı. 48, (Aralık, 2012), s.57.

cı” çabaları yoğun bir şekilde yürütülmüştür. Devrimciler, yeni cumhuriyeti tüm dünyada ezilenlere, özellikle Müslüman toplumlara yardım etmek ve İslami devrimci hareketleri korumak için ana hedef olarak belirlediler.²⁹ Buna ek olarak, İran kültürü çok çeşitli ve çok boyutlu özelliğe sahip bir ülkedir. Bu özelliğin birinci yönü tarihsel gelişmeler, diğeri ise dinî, etnik ve dilsel öğelere bağlıdır. İran kültürü ve tarihi, din, dil ve ırk açısından çok boyutlu olduğunu göstermektedir. Ayrıca İran kültürüne gelenekler, halk edebiyatı, bayramlar ve yas törenleri örnek olarak verilebilir.³⁰

İran İslam Cumhuriyeti, amaçları ve aynı zamanda dış politika üzerindeki sürekli genişleyen etkisinin yanı sıra dünyanın mevcut statusüne karşı çıkan İslami ve devrimci misyonu nedeniyle, hedeflerine ulaşmak için daima yumuşak gücü kullanma ihtiyacı hissetmektedir. Birçok bilim insanı, bir ülkenin inançlarını ve ilkelerini savunmanın tek yolunun onları tanıtmak olduğunu ifade ediyor. İran yumuşak güç politikalarını takip ederek, ülkenin yumuşak güç potansiyellerinin kamu diplomasisi aracılığıyla uygulamaktadır. Bu nedenle, İran kamu diplomasisinin sloganı: “İran hükümetinin, millî menfaatini arttırmak ve güvence altına almak, bu sahip olduğu değerleri yaymak için yabancı ülke halklarıyla doğrudan ilişkiler kurmaktır”. Başka bir deyişle İran İslam Cumhuriyeti diğer ülkelerin halkıyla iletişime geçerek “fikirleri, idealleri, ulusal hedefleri, kurumları, kültürleri ve normları kamu diplomasisinin unsurları olarak tanımlanmaktadır”.³¹ İran İslam Cumhuriyeti’nin kamu diplomasisinin temeli ve özünü, İran dış politikasına resmen yansıyan “devrimi ihraç” etme teorisi olduğu bilinmektedir. Başka bir ifadeyle İran İslam Cumhuriyeti, diğer toplumdaki kamuoyunu yönetmek için İslami ve devrimci doktrinleri, normları açıklayarak ve yayarak diğer insanların algılarını, fikirlerini, değerlerini ve inançlarını hedef alarak etkilemektedir. İran İslam Cumhuriyeti, bu yumuşak güç kaynaklarını kamu diplomasisi çerçevesinde kullanarak sürdürmektedir.³²

İran İslam Cumhuriyeti dış politika alanında, ideolojik değerlerini uluslararası sistemde kamu diplomasisi araçları ile yaymayı amaçlamaktadır. Ayrıca, mesajını izleyicilere iletmekte ve dış politika eylemlerini, İslam Devri-

29 Ünal Gündoğan, “Geçmişten Bugüne İran İslam Devrimi: Genel Değerlendirme”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt. 3, Sayı. 29, (Mayıs, 2011), s.97.

30 Sahar Keykavosiiranagh, “Ortadoğu Bölgesinde Kültürel Hegemonya İnşası”; <http://www.ilkeliyazilar.com/FileUpload/ds754869/File/ortadoğu-bolgesinde-kulturel-hegemonya-insasi.pdf>, s.26. (Erişim Tarihi: 08.09.2019).

31 Ebrahim Motaghi, Hamid Shaieste, “Iran’s Public Diplomacy: Capacities and Challenges”, *Journal of National Interest Studies*, Vol. 2, No. 8, (2017), s.45.

32 Jalal Dorakhshah, Mostafa Gafari, “Public Diplomacy of Islamic Republic of Iran in Islamic World Opportunities, Actions, Priorities and Achievements”, *Journal of Culture-Communication Studies*, Vol. 12, No. 16, (2012), s.18.

mi'nin kültürel ve dinî değerlerine uygun olarak dizayn etmektedir. Üstelik İslam ülkelerine devrimin kültürel değerlerini açıklamak için bilgi ve iletişim olanaklarından yararlanarak mesajını izleyiciye ileterek, toplumlar ve hükümetler için dış politika eylemlerini haklı çıkarmak ve meşrulaştırmaktadır.³³ İran İslam Cumhuriyeti'nin kamu diplomasisi alanındaki faaliyetlerinin çoğu, İran İslam Kültürü ve İlişkileri Kurumu tarafından yürütülmektedir ve Dışişleri Bakanlığı, bu kuruluşun hedeflerine varmasında tamamlayıcı bir rol oynamaktadır.

Bu kurum hedefleri arasında; devrimci ideolojinin ihracı, İran-İslam medeniyetinin tanıtılması ve Müslüman ülkelerle bağların ve işbirliklerinin güçlendirilmesi yer almaktadır. Ayrıca uluslararası kültürel ilişkilerin yönetimi ve koordinasyonu ile İran'ın yurt dışındaki kültürel politikalarının ve propaganda faaliyetlerinin hedeflerine ulaşmaktır. Bu kurum iki organdan oluşmaktadır. Bunlardan ilki Yüksek Konsey ve İslam Kültür ve İlişkiler Başkan ve Danışmanlığı olup, Konsey tamamı Velî-yi Fakih tarafından atanan 15 kişiden oluşmaktadır. 15 kişilik konseyin beşi kültür alanında faaliyet gösteren önemli kişilerden seçilirken, kalanı ise, Kültür Bakanı, Dışişleri Bakanı, Radyo Televizyon Kurum Bakanı, Uluslararası İlişkilerden Sorumlu Dini Liderin Yardımcısı, İslami Tebliğ Kurumu Başkanı, Uluslararası Mezhep Yakınlaşma Konsey Genel Sekreteri, Dünya Ehlibeyt Genel Sekreteri, Medreseler Genel Sorumlusu, Kültür ve İslami İlişkiler Kurum Başkanından oluşmaktadır.³⁴ Kamu diplomasisinde kültürel değerlerin kullanılması konusunda İran pek çok avantaja sahiptir ve dünyadaki toplumlar bu faktörü daha rahat kabul etmektedir.

33 Yaqoob Tavakkoli, Roya Nezhadzandiye, "The Application of General Diplomacy in Islamic Republic of Iran's Foreign Policy in the Frameworks of Principles and Values of Islamic Revolution", *Journal of Islamic Revolution Research*, Vol. 1, No. 2 (Fall, 2012), s.269.

34 Sahar Keykavosiiranagh, "Ortadoğu Bölgesinde Kültürel Hegemonya İnşası"; <http://www.ilkeliyazilar.com/FileUpload/ds754869/File/ortadogu-bolgesinde-kulturel-hegemonya-insasi.pdf>, s.31. (Erişim Tarihi: 08.09.2019).

Tablo 1. 1979 Devriminden Sonra İran'ın Kültürel Diplomasisinde (Kamu Diplomasisinde) Faaliyet Gösteren Kurum ve Kuruluşlar³⁵

	Kurum ismi	Hukuki statü	Faaliyete başlangıç yılı	Faaliyet türü
1	Millet Meclisi (Meclis-i Şura-yı İslami)	Anayasa	1989	Yasal çerçeve hazırlamak ve kültürel işleminin izlenmesi
2	Kültürel Devrim Yüksek Konseyi	Ayetullah Humeyni'nin emriyle kurulmuş olan konsey	1980	Yasal işlemlerin hazırlanması ve kültürel işlerin gidişini izleme
3	Düzenin Yararını Teşhis Konseyi (Şura-yı Teşhis-i Maslahat-ı Nizam)	Ayetullah Humeyni'nin emriyle ve anayasanın 112 maddesine uyumlu olarak kurulmuş	1979	Kültürel işlerin genel politika formülasyonunu oluşturmak
4	İmam Humeyni Yardım Komitesi	İran'ın Devrim Rehberi isteği üzere kurulmuş	1980	Bazı kültürel işleri yapmak ve yardım faaliyetlerinde bulunmak
5	İslami Tebliğ Ofisi-Kum İlim Havzası (Defter-i Tebligat-ı İslami-Havzai İlmiye-i Kum)	İran'ın Devrim Rehberi isteği üzere kurulmuş	1979	Dini eğitim
6	Camiet'ül Mustafa	İran'ın Devrim Rehberi isteği üzere kurulmuş	2007	Yabancı öğrencilere dini eğitim vermek ve yabancı din adamları yetiştirmek
7	İran Radyo ve Televizyon Kurumu Uluslararası Başkanlığı	Parlamento kararı	1979	İslam ve İran kültürünü tüm dünyada yaygınlaştırmak
8	Kültürel Miras, El Sanatları ve Turizm Kurumu	Parlamento kararı	1987	İran içinde ve dışında kültürel değerleri korumak
9	Uluslararası Takrib Konseyi	İran'ın Devrim Rehberi isteği üzere kurulmuş	1990	İslami iş birliğinin artması için çalışmak
10	Ehl-i Beyt Konseyi	İran'ın Devrim Rehberi isteği üzere kurulmuş	1990	Ehl-i Beyt faaliyetin dünya çapında daha etkili hâle getirmesi
11	Dışişleri Bakanlığının Kültürel Enstitüsü	Parlamento kararı	2001	İran dışındaki kültürel işlerin altyapısını hazırlamak ve koordinasyonu sağlamak
12	Yurt Dışında İranlıların Kültür Ofisi	Parlamento kararı	2004	İran dışında yaşayan İran halkına yardımcı olmak

35 Sina Kalhor, Mohammadmasoud Sadeghi, "Investigating the Status of Cultural Diplomacy of the Islamic Republic of Iran: Active Institutions", İran Parlamentosu/ Kültürel bölüm, Rapor No. 10321, (Tahran: 2010), s.7.

13	Bilimler Akademisi	Kültürel Devrim Yüksek Konsey onayı üzere kurulmuş	1987	Bilim ve teknolojinin gelişmesine katkıda bulunmak
14	Sanat Akademisi	Kültürel Devrim Yüksek Konsey onayı üzere kurulmuş	1998	İslami ve ulusal mirasın korunması
15	İranoloji Müesseseleri	İran Yüksek Eğitim Konsey isteği üzere kurulmuş	2001	İran'ın kültürünü ve medeniyetini tüm dünyaya tanıtmak
16	Bağış ve Yardımlaşma İşleri Başkanlığı	Parlamento kararı	1984	Yurt dışında bağış ve yardım işlerini izlemek
17	Hac Kurumu Başkanlığı	Parlamento kararı	1972	Hac işleriyle ilgilenmek
18	Bilim Bakanlığı Uluslararası Çalışma ve İşbirliği Merkezi	Parlamento kararı		İran dışındaki bilimsel ve kültürel faaliyetleri sürdürmek
19	İslami Tebliğ Ofisi Sanatsal Bölümü	İran'ın Devrim Rehberi isteği üzere kurulmuş	1981	Sanat ve dinî edebiyatı tanıtmak
20	Spor ve Gençlik Bakanlığı	Parlamento kararı	1971	Fiziksel ve ruhsal sağlık eğitimi vermek
21	İmam Humeyni Üniversitesi	Parlamento kararı	1991	İran'lı ve yabancı öğrencilere akademik bilim eğitimi vermek
22	İslami Azad Üniversitesi	Parlamento kararı	1982	İran'lı ve yabancı öğrencilere akademik bilim eğitimi vermek
23	Yüksek Konsey ve İslam Kültür ve İlişkiler Başkan ve Danışmanlığı	İran'ın Devrim Rehberi isteği üzere kurulmuş	1995	Yurt dışında kültürel ve dini tanıtım ve reklam uygulanmasını izlemek
24	ECO Kültür Enstitüsü	Parlamento kararı	1995	Üye Devletlerin kültürel iş birliğinin artmasına yardımcı olmak
25	Dini Liderin Uluslararası Ofisi			İran dışında kültürel kuruluşları denetleme
26	Bonyad-e Astan-e Qods-e Razavi			İran dışında bazı kültürel ve dinî işleri yapmak
27	İran Kızılay Kurumu	Parlamento kararı	1922	İran dışında bazı kültürel ve dinî işleri yapmak
28	Devrim Muhafızları	Parlamento kararı	1980	İran dışında bazı kültürel işleri yapmak

3. İran'ın Dış Politikasında Yumuşak Güç Araçları

Nye'e (2005) göre; bir ülkenin yumuşak gücü öncelikle üç kaynağa dayanır: kültür (başkaları için cazip olduğu yerlerde), siyasi değerleri (yurt içinde ve yurt dışında yaşarken) ve dış politikaları (meşru ve ahlaki otoriteye sahip olduklarında). Kültür, bir toplum için anlam yaratan değerler ve pratikler kü-

mesidir. Birçok tezahürü bulunmaktadır. Seçkinlere hitap eden edebiyat, sanat ve eğitim gibi yüksek kültür ile kitle eğlencesine odaklanan popüler kültür arasında ayırım yapmak yaygındır.³⁶ İran’da eski bir uygarlığın temsili ve söz konusu medeniyetin tarihsel süreçte nispeten büyük bir coğrafyayı kültürel anlamda etkilemiştir. Ayrıca, 1979’da bir devrim gerçekleştirdiğinden beri ideolojik, bu devrimin İslam Devrimi olarak adlandırılmasından ötürü dinî ve Şii mezhebi müntesipleri nezdindeki konumundan dolayı mezhepsel unsurları bünyesinde barındırmaktadır.³⁷ İran İslam Cumhuriyeti potansiyel olarak birçok yumuşak güç aracına sahiptir ve son otuz yılda bazılarını tanımlayıp kullanmaktadır.³⁸ İranlı politikacılar, dünyanın diğer ülkelerinde olduğu gibi, kamu diplomasisi ve yumuşak güç olgusuyla ilgilenmektedirler. Öte yandan toplumları, İran’ın çeşitli politikalarının etkili olması yönünde 2. Tabloda olduğu gibi daha farklı araçlar kullanarak ikna etme, iletişime geçme ve etki yöntemi olarak uygulamaktadır. İran entelektüelleri ve siyasi elitleri, özellikle de Fars dili ve edebiyatı olmak üzere İran’ın kültürel mirasını, müziğini, dinî müktesebat üzerinden geliştirdiği politik ve sosyal yorumunu ve hatta “İslami Vahdet” söylemi ve Şiilik okumalarını özellikle Ortadoğu ve yakın çevresi için birer yumuşak güç araçları olarak irdeliyorlar.

Tablo 2. İran’ın Yumuşak Güç Kaynakları³⁹

Kültür	Siyasi değerler	Dış Politika
1. Şii		
2. Eğitim		1. Kültür merkezleri
3. Mehdeviyet	1. Jeopolitik değerler	2. Dostluk demekleri
4. Velayet-i fakih	2. İnsani yardım	3. Diplomatik ilişkiler
5. Ulusal ve İslam dünyasının ünlüleri	3. Diaspora	
6. Geleneksel		
7. Uluslararası konferanslar ve seminerler		
8. Tarih		
9. Din adamları ve Kum okulu		
10. Devrim kültürü		
11. Medya		
12. Turizm		

36 Joseph S. Nye, “Soft Power: The Means to Success in World Politics”, s.11.

37 Abdullah Yegin, “İran’ın Yumuşak Gücü”, *SETA/ ANALİZ, Sayı: 118*, (Şubat 2015), s.10.

38 Parvin Dadandish, Afsane Ahadi, “Public Diplomacy and Iran’s Foreign Policy: Evaluation and Recommendations”, *Quarterly Foreign Relations*, Vol. 3, No. 1, (Spring, 2011), s.153.

39 Tablo, makalenin yazarları tarafından oluşturulmuştur.

3.1. Mezhep (Şii) Faktörü

İran, Şiiliğin kültürel, dinî ve siyasi olarak çok güçlü olduğu yerdir. İran kaynaklarına göre, Şiiler dünyadaki Müslüman nüfusun yaklaşık yüzde 16'sını oluşturmaktadır. Şiilerin nüfus dağılımı şu şekildedir; Ortadoğu'da 52.400.000; Asya-Pasifik bölgesinde 81.192.000; Avrasya'da 19.500.500; Avrupa'da 2.350.000; Afrika'da 12.450.000; Kuzey Amerika'da 985.000; Latin Amerika'da 425.000.⁴⁰ Bu Şii coğrafi dağılımı göz önüne alındığında, Basra Körfezi bölgesinde istisnai bir coğrafi konumu ve bağlantıya sahip olması, enerji jeopolitiğinde eşsiz bir konumu olan İran, diğer meziyet ve kabiliyetlerine ek olarak, Şii dünyasının merkezindedir. Bu faktörler İran'ın Şii dünya-sındaki liderlik iddiasına temel oluşturmaktadır.

Dinî semboller İran'ın bölgedeki görünüşünü ve komşu devletlere yönelik politikalarını doğrudan etkiledi. Şii jeopolitiği, İran'ın bölgesel duruşunun tanımlanmasında en önemli belirleyici faktörler arasında yer aldı.⁴¹ İran İslam Cumhuriyeti her zaman Şii devletin kimliğini vurgulayarak ve Şiiler ile tarihi, kültürel ve dinî bağları kullanarak bölgede etkinlik kurmaya çalışmıştır.⁴² Şii mezhebi İran'ın yumuşak gücünün ana faktörlerden biri olarak görülmektedir. İran, bölgede bir aktif aktör olarak Şii birliğine vurgu yaparak önemini artırmaktadır, ama aynı zamanda İran devleti İslam dünyasında Sünni ve Batıya bağlı olan devletleri kışkırtmamak için Müslümanların ortak değerlerinin varlığını önemseyerek problemlerini azaltmaya da çalışmaktadır.⁴³

3.2. Velayet-i Fakih Düşüncesi

Velayet-i Fakih; kayıp imam adına siyasi otoritenin adil bir fakih tarafından üstlenilmesi ve devlet başkanı olmasını savunan teoridir. Ayetullah Humeyni, fukahanın imamlar, imamların peygamber, peygamberin de Allah tarafından nasbedildiklerini söylemekle, “Velayet-i Fakih Hükümet-i İslam” adlı eserinde aynı tabloyu ortaya koymaktadır.⁴⁴ Şii siyasi kültüründe İmamet

40 Hossein Harsij, Mojtaba Touyserkani, “The Effect of Iranian Identity Elements on the Soft Power of the Islamic Republic of Iran”, *Quarterly Iranian Journal of Cultural Research*, Vol. 3, No. 1, (Sprign, 2010), s.167.

41 Ertan Efeğil, “İran'ın Dış Politika Yapım Sürecini Etkileyen Unsurlar”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt. 4, Sayı. 48, (Aralık, 2012), s.57.

42 Mehmet Şahin, “Şii Jeopolitiği: İran İçin Fırsatlar ve Engeller”, *Akademik ORTA DOĞU*, Cilt. 1, Sayı. 1, (2006), s.41.

43 Jalal Dorakhshah, Mostafa Gafari, “Public Diplomacy of Islamic Republic of Iran in Islamic World Opportunities, Actions, Priorities and Achievements”, *Journal of Culture-Communication Studies*, Vol. 12, No. 16, (Spring, 2012), s.19.

44 Hakan Cavlak ve Ümmiye Özbilek, “Konstrüktivist Perspektiften Devrim Sonrası İran Siyasal Sistemi”, *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt. 8, Sayı.16, (2019), s.133.

ve Velayet ilkesine inanmak yumuşak gücün etkili unsurlarından biridir. Şii mezhebinde İmamet konusu çok önemli ve değerli olduğu için, Usul-i Dinde ayrı bir usul sayılmaktadır. Bu usul Şii Mektebi'nin kapısı olarak kabul görmektedir. Yani bu ilkeye inanmadan Şii Mektebi'ne giriş yapılamaz.⁴⁵ Şii inancında (12 İmam inancı) İmamet ve Velayetin devamıdır. İran'ın eski devrim rehberi Humeyni, Velayet-i Fakihin üzerine düşen toplum sorumluluğunun Hz. Muhammed'in üzerine düşen sorumluluğu kadar önemli olduğunu söylemiştir. Ayetullah Humeyni Velayet-i Fakih kitabında şöyle izah ediyor: Velayeti ki Hz. Muhammed ve On İki İmam'ın hükümet kurma, uygulama sorumluluğu vardı bugünde bu sorumluluklar Fakihe aittir.⁴⁶

İran'ın Devrim Rehberi Velayet konusunda şöyle söylüyor: “Velayet dinî toplumda yol göstericidir. Eğer bir dinî hükümetin çözemediği bir problem olursa, o problem Velayet düşüncesi ile çözülür”.⁴⁷ Sonuç itibarıyla 1979 İran İslam Devrimi, Pehlevi hanedanlığının monarşi yönetimini ortadan kaldırmış ve beraberinde Şii kimlikte bir rejim inşa etmiştir. Ayetullah Humeyni'nin getirdiği Velayet-i Fakih teorisi ile beraber bir dinî liderin merkezinde ve emrinde farklı güç odakları oluşmuş, ülkede İslam dininin Şii mezhebinin Caferi kolu inancı üzerine bir devlet kurulmuştur.⁴⁸ Velayet ilkesinin İran halkının kalbine ve zihnine nüfuz etmesi dinî sistemin en büyük sermayesi ve yumuşak güç kaynağı olarak kabul edilir. Bu ilke etkili şahsı o halkın nezdinde de en güçlü kişi olarak zirveye çıkartmaktadır.⁴⁹

3.3. Mehdeviyet İnancı

Şii siyasi kültüründe aydın ve mutlu bir geleceğe inanmak, salih insanların kötü insanlara galip gelmesi ve İmam Mehdi'nin yeniden hayata dönmesine inanmak, adil bir hükümet kurarak adaletli ve güveni tüm yerkürede yayılmasına inanmaktadır. Mehdi inancı ve onun yeniden hayata dönmesi Şii siyasi kültüründe baskılara karşı sabır, fedakârlık ve direniş gücünü kurumsallaştırarak tarih boyunca Şiiileri büyük oranda etkilemiştir. Bu durum devrimci

45 Mohammad Malekzadeh, “The Religious and National Components of Soft Power of Iran Islamic Republic System”, *A Scientific- Research- Based Quarterly Political Science*, Vol. 17, No. 68, (Winter, 2015), s.122.

46 Ahmad Motaghizadeh, “Islamic Republic of Iran Soft Power Components”, *Quarterly Soft Power Studies*, Vol. 1, No. 2, (Summer, 2011), s.116.

47 Ferzad Jahanbin, Mona Parsa, “Strategies to Enhance the Soft Power of Iran in the Islamic World Model (SWOT)”, *A Quarterly Journal of Political Studies of Islamic World*, Vol. 2, (Summer, 2013), s.141.

48 Hakan Cavlak ve Ümmiye Özbilek, “Konstrüktivist Perspektiften Devrim Sonrası İran Siyasal Sistemi”, s.133.

49 Mohammad Malekzadeh, “The Religious and National Components of Soft Power of Iran Islamic Republic System”, a.g.e

teorisyen ve siyasi analistlerin gözleminden kaçmamıştır. Roger Garaudy, Şii inancını önemseyerek şöyle söylüyor: “İran Şii düşüncesinde, İmam Mehdi dünya müminler lideri olarak gizlilik döneminde yaşıyor. Gizli İmamın anlamı kendi içinde siyasi protesto ilkesini taşıyor ve bu ilkeye bakarak Şiiler her zaman güce karşı rol alıyor”.⁵⁰ Manevi bir sermaye olarak Mehdi, Şii siyasi kültürünün en önemli unsurlarından biri olarak diğer ülkelerdeki Şiileri etkilemektedir ve İran’ın kamu diplomasisinin bir unsuru hâline gelerek İran’ın yumuşak gücünü artırmaktadır.

3.4. Din Adamları ve Kum Okulu Faktörü

İran’ın İslam dünyasında en önemli ve etkili varlıklarından birisi de sahip olduğu din adamları ve dinî merkezlerdir. Bu iki faktör diğer ülkelerdeki Şii Müslüman halkları İran’da dinî eğitim almak hususunda motive etmektedir. Bu sayede İran’ın İslam coğrafyasındaki etkisini artırmaktadır.⁵¹

İran 1979 devriminden sonra İran etkileyici rolüyle Şii dünyasında bir lider ve yol gösterici hâline gelmiştir. Kum kenti ise devrim ve Şii mezhebi gelişiminin merkezî olarak önemli rol oynamıştır. Hz. Masume Türbesi ve Cemkeran Camii’nin yanı sıra önemli din adamların da Kum’da yaşaması Kum kentinin Şii dünyasının en önemli ve ilgi merkezi hâline gelmesine yol açmıştır.⁵² Kum, İran’da Şii mezhebini kabul eden ilk şehirlerden biridir. İmamların yaşadığı dönemlerde Şii inancını kabul eden ve bu doğrultuda eğitim gören İranlı öğrenciler, söz konusu mezhebi yaymak için Kum şehrini tercih etmişlerdir. Bu sebeple Kum’da pek çok dinî okul açılmış ve Kum, Şii âlimlerinin buraya göç ederek eğitim aldığı önemli bir dinî okul hâline gelmiştir.⁵³ Şii Müslümanların dinî eğitim için İran’a gelmesi çok önemlidir zira mezhep eğitimi ve bilgisi ne kadar yayılırsa, İran’ın Şii ve Müslüman dünyasındaki etkisi de o ölçüde artacaktır.

50 ibid, s.123.

51 Mohammadali Khosravi, Jabbari Sani Abbasali, “Cultural Capacity of Islamic Republic of Iran in General Diplomacy”, *Journal of Political Studies*, Vol. 3, No. 11, (Spring, 2011), s.110.

52 Malihe Nikravesh, Ali Akber J’afar, “The Role of Clerics and Religious Scholars in Iraq, Increased Soft Power in the Islamic Republic of Iran”, *A Quarterly Journal of Political Studies of Islamic World*, Vol. 5, No. 2, (Summer, 2016), s.113.

53 Mehmet Şahin, “Şii Jeopolitiği: İran İçin Fırsatlar ve Engeller”, *Akademik Orta Doğu*, Cilt. 1, Sayı. 1, (2006), s.46.

3.5. Uluslararası Konferanslar ve Seminerler

İran İslam Cumhuriyeti'nin devrimi konsolide etmesinin ardından İslami Birlik (Vahdet) haftası açıklanmasıyla "İslami Birlik Konferansı" yapılması kararı alınmıştır. 1990 yılına kadar İslami Tebliğ Ofisi'nin (Defter-i Tebligat-ı İslami) sorumluluğunda olan bu konferansı tertipleme yetkisi, bu tarihte kurulan Uluslararası İslam Mezheplerini Yakınlaştırma Kurumuna verilmiştir. Birlik Konferansının amacı, İslam dünyasında birlik ve beraberliği teşvik etmektir. Bununla birlikte; hukuk, ilkeler, teoloji ve tefsir alanlarındaki entelektüel, bilimsel ve kültürel çalışmaları teşvik etmek, Müslümanların sorunlarının ele alınarak bu sorunlara en uygun çözümler bulunmasına çalışmaktır.⁵⁴

3.6. Eğitim Faaliyetleri

2019 verilerine göre, İran üniversitelerinde 39.000 yabancı uyruklu öğrenci eğitim almaktadır. Bunların 28.000'i Bilim Bakanlığı altındaki üniversitelerde, 3.000'i Sağlık Bakanlığı altındaki üniversitelerde ve 8.000'i İslami Azad Üniversitesi altındaki üniversitelerde öğrenim görmektedir.⁵⁵ Bunun yanı sıra İran; Komor, Venezuela, Lübnan, BAE, Pakistan, Dubai, Ermenistan ve Tanzanya'da bazı üniversitelerinin şubelerini açmış olup, Afganistan, Tacikistan, Kanada ve Malezya için de planlamalar yapılmaktadır. Ayrıca ortak araştırmalar yapmak ve mühendislik projeleri gerçekleştirmek amacıyla bir İran-Afganistan Üniversitesi kurulmasına karar verilmiştir. İran, kendi açık eğitim üniversitesinin bir şubesini de Afganistan'da açmış ve Herat'ta Hâce Abdullah Ensari Üniversitesini İran Firdevsi Üniversitesinin şubesi olarak kurmuştur. 2009 yılında ise Suriye'de Terbiyet Müderris Üniversitesinin şubesi olarak Farabi Üniversitesi açılmıştır.⁵⁶

Camiet'ül Mustafa, İran'daki yabancı öğrencilere eğitim veren en büyük eğitim kurumudur. Bu kurum uluslararası bilimsel-dini bir mekân olarak İslami eğitim taleplerine cevap vermeye ve İslam dünyasından yeni teori elde etmeye çalışmaktadır. Bu kurumun en önemli iki amacı bulunmaktadır;

- 1) Müctehid, İslami araştırmacı, öğretmen ve İslami âlimleri yetiştirmek,
- 2) Kuran ve İslam düşüncesini ve İslami fikirleri yaygınlaştırmaktır.

Bu kurumun web sayfasındaki bilgilere göre, hâlihazırda İran içinde ve dışında olmak üzere 150 bölümde 2500 öğretmen görev yapmaktadır.⁵⁷ İran

54 <http://www.iuc.taghrib.com/>. (Erişim Tarihi: 10.09.2019).

55 <https://www.irna.ir/news/83394060/>. (Erişim Tarihi: 09.10.2019).

56 Abdullah Yegin, "İran'ın Yumuşak Gücü", s.15.

57 Jalal Dorakhshah, Mostafa Gafari, "Public Diplomacy of Islamic Republic of Iran in Islamic World Opportunities, Actions, Priorities and Achievements", *Quarterly Journal of Culture-Communication Studies*, Vol. 12, No. 16, (Spring, 2012), s.26.

bu şekilde dinî ilim merkezine sahip olarak İslam dünyasında kendi etkili kapasitesini arttırmıştır. Bu sayede Müslümanları cezbetmeyi planlayan İran'ın İslam coğrafyasında giderek kapasitesini arttırdığı ve sonuç olarak nüfuz alanını genişlettiği görülmektedir.⁵⁸

3.7. Turizm Faaliyetleri

Bir ülkenin dışardaki algısı ve imajıyla yakından ilgili olan turizm konusunda İran'ın başarılı olduğunu söylemek zor. Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi'nin 2015 raporunda da görülebileceği gibi, tarihi, kültürü ve doğal turizm potansiyeli olan İran, bunu gerektiği ölçüde kullanamamaktadır. Din turizmine gelince, dünyadaki 250 milyon Şii nüfusun 25 milyonu İran'daki çeşitli türbeleri ziyaret etmek için gelmektedir. İran'da yaklaşık 70 bin türbe ve kutsal yer var. Bunların çoğu Şii imamlarına ve ailelerine aittir. İran diğer turizm alanlarında başarısız olmasına rağmen Şii kutsal mekânlarına hac turizminden etkin şekilde yararlanmaktadır. Bu durum sadece ekonomik faydalar değil, aynı zamanda ideolojik ve dinî endoktrinasyon için de faydalıdır.⁵⁹

3.8. Dil Faktörü

Farsça hem İran kimliğinin asli unsurunu oluşturması hem de İran sınırlarını aşan ve geniş bir coğrafyada kullanılmasından dolayı İran için içeride ve dışarıda önemli bir etki kaynağı görevi görmektedir. Günümüzde Farsça; İran, Tacikistan ve Afganistan'da resmî dil veya dillerden birisi olarak sayılmaktadır. Ayrıca Hindistan ve Pakistan'da da Farsça konuşanlar bulunmaktadır. Buna mukabil, çeşitli ülkelerde İranlı ve Afgan göçmenler olmasından dolayı, Farsça'yı Los Angeles'den Tokyo'ya kadar geniş bir coğrafyada duymak mümkündür. Farsça konuşanların dağılımına bakıldığında ise; Ortadoğu'da yaklaşık 2.200.000; Asya Pasifik'te 1.100.000; Avrasya'da 35.000.000; Avrupa'da 300.000; Afrika'da 18.000; Kuzey Amerika'da 2.400.000 ve Latin Amerika'da 5.000 kişinin Farsça konuştuğu tahmin edilmektedir.⁶⁰

58 Mohammadali Khosravi, Abbasali Jabbari Sani, "Cultural Capacity of Islamic Republic of Iran in General Diplomacy", *Journal of Political Studies*, Vol. 3, No. 11, (Spring, 2011), s.110.

59 Doğan Üstütaş, "İran'ın Yumuşak Gücü: Unsurları, Zorlukları", *Akademik Orta Doğu*, Cilt. 11, Sayı. 1, (2016), s.66.

60 Hossein Harsij, Mojtaba Touyserkani, "The Effect of Iranian Identity Elements on the Soft Power of the Islamic Republic of Iran", *Quarterly Iranian Journal of Cultural Research*, Vol. 3, No. 1, (Spring, 2010), s.161.

3.9. Medya Faktörü

El Alem kanalı, Arap dünyasına günlük haber ve bilgi verme amacıyla 2003 yılında yayına başlamıştır. Tahran, Bağdat ve Beyrut'ta ofisleri mevcuttur. Her gün Körfez ve Akdeniz Arap dilini konuşan 300 milyonluk bir kitleye yayın yapmaktadır. Kanal, 40 ülkede 52 muhabir çalıştırmaktadır. BBC'nin Şubat 2009'da yayınladığı bir rapora göre el Alem izlenme sıralamasına göre; Suriye'de 4. ve Suudi Arabistan'da ise 5. sırada yer alarak BBC'den daha fazla izlenmektedir.⁶¹

Press TV, İran'ın İngilizce dilinde program yapan ilk uluslararası kanalı olarak 2007'de yayına başlamıştır. Bu kanalın farklı ülkelerde ve önemli mekânlarda muhabirleri bulunmaktadır. İran'da yaklaşık 400 çalışanı bulunmakla birlikte 26 ülkede de yerel muhabirlere sahiptir. Kudüs, New York ve Washington gibi önemli şehirlerde temsilcilikleri bulunmaktadır. Press TV'nin temel amacı, Avrupa ve ABD'de halklara İngilizce yayın yapmaktır.⁶²

Cam-i Cem'in hedef kitlesi yurt dışındaki İranlılar ile Farsça konuşanlardır. 24 saat Farsça yayın yapan Cam-ı Cem Avrupa, Amerika ve Asya bölgelerine hitap etmektedir. İspanyolca yayın yapan Hispan TV ise İspanya, Venezuela, Arjantin, Bolivya, Şili, Ekvador, Peru, Kolombiya, Meksika ve Küba gibi ülkelerin haklarını kanalın hedef kitlesi olarak belirlemiştir. Bunun yanında İran'ın; Arapça, Türkçe, Urduca, Peştuca, Derice, İbranice, Kürtçe, İngilizce, Japonca, Hintçe, Bengalce, Çince, Endonezce, Ermenice, Rusça, Gürcüce, Azerice, Tacikçe, Kazakça, Boşnakça, Arnavutlukça, İtalyanca, Almanca, Fransızca ve İspanyolca gibi birçok dilde yayın yapan radio istasyonları da bulunmaktadır.⁶³

3.10. Tarih Faktörü

İran, tarih boyunca birçok medeniyete hem ev sahipliği yapmış hem de bu medeniyetlerin etkisinde kalmıştır. İran'da sırasıyla; Medler, Persler, Ahemeniler ve İskender-Selevkoslar gibi antik uygarlıklardan sonra Sasaniler (204-651) ve Safeviler (1501-1722) gibi Orta Çağ uygarlıkları yaşamıştır. Modern dönem öncesinde Kaçarların (1796-1926) yönetimi altında olan İran, modern dönemle Pehlevi Hanedanlığı ve İslam devrimine tanık olmuştur.⁶⁴ İran me-

61 Seid Sadegi, Abumohammad Asger Khani, "The Soft Power of The I.R. of Iran in the New Iraq: an Assessment", *Journal of Foreign Policy*, Vol. 25, No. 4, (Spring, 2012), s.939.

62 Hossein Harsij, Mojtaba Touyserkani, Leila Jafari, "Geopolitics of Iran's Soft Power", *Journal of Political Science Association*, Vol. 4, No. 2, (Spring, 2009), s.246.

63 Abdullah Yegin, "İran'ın Yumuşak Gücü", s.15.

64 Merve Aksoy, "İran: Enerji ve Mezhep Politikalarının Düğüm Noktası", Ahmet Emin Dağ (ed), *Ortadoğu Çatışmaları*, (İstanbul: İHH İnsani Yardım Vakfı, 1. Baskı, 2015), s.162.

deniyetlerini simgeleyen bu tarihi ve kültürel mirasın ortaya çıkartılması, İran İslam Cumhuriyeti'nin imajının geliştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

3.II. Gelenek Faktörü

İran imajını ve İran'ın dünyadaki yumuşak gücünü artırmayı planlayan en önemli unsurlardan biri Nevruz'dur. Bu alandaki ilk ve en önemli başarı Nevruz'un Unesco'nun açılımı Dünya Mirası Listesine kaydedilmesiydi.

Günümüzde İran'a ek olarak Nevruz, Orta Asya, Kafkasya, Afganistan ve Hindistan, Çin, Pakistan, Türkiye, Suriye, Lübnan ve Irak'ın yanı sıra Balkanlar'ın bazı bölgelerinde kutlanmaktadır. Ayrıca farklı ülkelerde yaşayan İranlılar her sene Nevruz'u kutlamaktadırlar. Böylece Nevruz bu özelliğiyle İran kültürünün tanınmasına yardımcı olmuş ve değerli bir gelenek olarak İran'ın bölgedeki ülkelere yakınlaşmasını sağlamıştır.⁶⁵ İran, ulusal ve kültürel imajını ve kamu diplomasisini güçlendirmek için kullandığı tek araç Nevruz değildir. Bunun yanı sıra bu kapsamda değerlendirilebilecek pek çok ulusal örf ve gelenek ile sanat ve diğer unsurlara sahiptir.

3.I2. Jeopolitik Faktörü

Avrasya jeopolitiğinde önemli güçlerden biri olarak öne çıkan İran, köklü uygarlığı, güçlü devlet geleneği, zengin kültürü, geniş ve dağlık coğrafyası ve dış politikadaki derin tarihi belleği ile bilinmektedir. Güneybatı Asya'da ülkenin kuzeyinde Hazar Denizi, güneyinde Basra ve Umman Körfezi vardır. Dolayısıyla jeopolitik konumu İran'ı daha da önemli hâle getiriyor.⁶⁶ Öte yandan İran coğrafi olarak Basra Körfezi'nin ve Hazar Denizi'nin (enerji elips) iki enerji pozisyonunu birbirine bağlayan bir bölgede bulunuyor ve bu da İran'ın jeopolitik durumunu çok önemli kılıyor. Basra Körfezi, dünya petrolün yüzde 61'ine ve gazının yüzde 40'ına sahiptir. Hazar rezervleri eklenirse, petrolün yüzde 70'inden fazlası ve dünya gazının yüzde 40'ından fazlası bölgede bulunuyor. İran, Basra Körfezi ve Hazar Denizi'nin stratejik çekim merkezini oluşturmaktadır⁶⁷. İran'ın da siyasi değerleri içinde jeopolitik önemi de dikkat çekmektedir. Küresel jeopolitik haritalarında İran'ın farklı jeopolitik bölgelerde yer aldığı görülmektedir. Ayrıca İran'ın İslam dünyasının merkezinde

65 Reza Simbar, Ahmed Ali Moqimi, "Indicators of Cultural Diplomacy and National Interests of the Islamic Republic of Iran", *Quarterly World Politics*, Vol. 4, No. 1, (Spring, 2015), s.25.

66 Barış Doster, "Bir Bölgesel Güç Olarak İran'ın Ortadoğu Politikası", *Akademik Orta Doğu*, Cilt. 4, Sayı. 44, (Ağustos, 2012), s.45.

67 Khoramshad, Mohammad Baqer and Motaghi, Afshin. "The Role of Islamic Revolution in Improvement of Iran's Smart Power", *Soft Power Studies*, Vol. 6, No. 15, (Fall, 2016-Winter, 2017), s.35.

yer alması, İslam Devrimi'nin kimliği ve doğası ile jeopolitik faktörü bir araya getirerek, kamu diplomasisi potansiyelini yükseltmektedir. Bu jeopolitik durum İran için yumuşak güç biçiminde çok iyi bir potansiyel yaratmaktadır.

3.13. İnsani Yardımlar Faktörü

İran Kızılayı (İran Hilal-i Ahmer Cemiyeti) 95 yıllık bir tarihe sahiptir ve bağımsız, kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olarak dört ana görevi üstlenmektedir: sağlığı geliştirmek, insanların moralini yükseltmek, sorunlarını ve acılarını azaltmak, onurlu yaşamakları için yardımda bulunmak.

İran Kızılayı, sadece ülke içindeki yardım hizmetleriyle sınırlı kalmamıştır. Sınır ötesi uluslararası arenalarda da yardım faaliyetlerinde bulunmuştur. Kuzey Kore'deki gıda krizinden Endonezya'daki sel felaketine, Uzak Doğu'da Japonya'daki yıkıcı deprem ve tsunamiye, Bolivya'daki şiddetli kar krizine ve Latin Amerika'daki Nikaragua kasırgasına kadar yardım için el uzatmıştır. Buna ek olarak, Sri Lanka ve Zimbabve'deki sel, Özbekistan depremi ve Somali, Kenya ve Etiyopya'daki krizlerde insanlara yardım göndermek İran Kızılayı'nın bölgesel ve küresel seviyedeki insani çalışmalarının diğer örnekleridir. Ayrıca, İran Kızılayı'nın farklı bölgelerde ve ülkelerde sağlık yardımına ihtiyacı olan insanlara sağlık hizmeti sunmak için 22 ülkede (Asya, Afrika ve Güney Amerika kıtalarında) 30 aktif tıp merkezi bulunmaktadır.⁶⁸

3.14. İran Diasporası

Diaspora, kamu diplomasisinin daha çok yumuşak güç alanı altında incelenen ve giderek daha da önem kazanmaya başlayan bir kavram olup, aynı kökene sahip olan halkların çeşitli sebeplerle başka ülkelerde azınlık gruplar hâlinde yaşaması anlamına gelmektedir.⁶⁹ Günümüzde 4 milyondan fazla İranlı'nın yaklaşık 40 ülkede göçmen olarak yaşadığı düşünülmektedir. Başka ülkelerde yaşayan ve kendisini İranlı olarak tanıtan kişilerin verileri bölgelelere göre şöyledir: Ortadoğu 1.200.000, Asya-Pasifik 650.000, Merkezi Avrupa 45.000, Avrupa 700.000, Afrika 20.000, Kuzey Amerika 1.500.000, Latin Amerika 30.000⁷⁰. Yurt dışındaki İranlıların potansiyeli göz önüne alındığında, İran'ın olumlu bir imajını sunmaları ve ülkenin ulusal çıkarlarını destekleyerek, İran'ın "kamu diplomasisinde" önemli bir rol oynama kapasitesine

68 <https://reader.newshub.ir/news/14800878>. (Erişim Tarihi: 10.09.2019).

69 Bengü Çelenk, "Diaspora ve Markalaşma: Avrupa'daki Türk Diasporasının Marka Gücü ve Eksikleri", Mehmet Şahin ve B.Senem Çevik (ed.), *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, (Ankara: Nobel Yayınları, 2015), s.73.

70 Hossein Harsij, Mojtaba Touyserkani, Leila Jafari, "Geopolitics of Iran's Soft Power", *Journal of Political Science Association*, Vol. 4, No. 2, (Spring, 2009), s.251.

sahip olduğunu göstermektedir. Yurt dışındaki İran nüfusu maddi ve manevi sermayeye sahip olarak, İran'ın ulusal, dinî kültür ve değerlerinin gelişiminde ve yayılmasında etkili olmaktadır.

3.15. Dış Politika (Kültür Merkezleri, Dostluk Dernekleri, Diplomatik İlişkiler)

Tüm ülkeler dış politikadaki ulusal çıkarlarını gözetirler; ancak, ulusal çıkarların ne kadar geniş ve ne kadar dar olarak tanımlandığı, o ülkenin başkalarıyla ilişkilerinde kullanacağı güç biçimlerini de belirler. Dış politikada kullandığımız değerlerin diğer ülkelere kabulü, adımlarımızın meşruiyetini ve çekiciliğini artıracaktır.⁷¹ İran dış politikasının esas karakterini devrim ve sonrasında yaşanan hadiseler şekillendirmiştir.

İran'ın Ortadoğu'daki 15 ülkenin 13'ünde elçiliği ve Mısır'da ise bir ofisi bulunmaktadır. Asya-Pasifik'teki 30 ülkenin 17'sinde, Avrasya ülkelerinin hepsinde (yani 10 ülkede) elçilik açılmıştır. Avrupa'daki 41 ülkenin 31'inde de İran'ın elçiliği bulunmaktadır. Ayrıca Afrika kıtasında bulunan 52 ülkenin 22'sinde İran elçiliği bulunmaktadır. İran'ın Kuzey Amerika'da da Kanada ve Meksika'da elçiliği ve ABD'de ise bir ofisi bulunmaktadır. Son olarak Latin Amerika'da ise İran'nın 6 elçiliği bulunmaktadır.⁷²

İran ile çeşitli ülkeler arasında dostluk ve işbirliği kurumlarının sayısı 45'i bulmaktadır. Bunlardan 5'i Ortadoğu'da, 10'u Asya-Pasifik'te, 7'si Avrasya'da, 12'si Avrupa'da, 5'i Afrika'da, 2'si Kuzey Amerika'da ve 4'ü de Latin Amerika ülkelerindedir. Buna ilave olarak 30 civarında ülkede İran Kültür Haftası etkinlikleri düzenlemiş veya düzenlemektedir.⁷³ İranoloji kurumunun 2016 verilerine göre, dünyada 600'den fazla İranoloji merkezleri mevcuttur ve bu merkezlerde İran'ın farklı boyutları tanıtımı yapılmaktadır.⁷⁴ Bu kapsamda devlet tarafından düzenlenen organizasyonlarda, devrim sonrası yönetimle iyi ilişkileri olan şairlerin ve yazarların şiir dinletileri sunulmakta veya mevcut yönetim tarafından izin verilen şarkıcılar (mocevvez) takdim edilmektedir. Ayrıca İran'ın Asya-Pasifik, Orta Asya, Avrupa ve Afrika'daki, özellikle Orta Doğu'daki kültürel temsilcilikleri de faaliyet göstermektedir.

71 Bekir Aydoğan, "Güç Kavramı ve Kamu Diplomasisi", http://www.politikadergisi.com/sites/default/files/guc_kavrami_ve_kamu_diplomasisi_-_bekir_aydogan-pdf.pdf. s.19. (Erişim Tarihi: 10.09.2019).

72 Hossein Harsij, Mojtaba Touyserkani, Leila Jafari, "Geopolitics of Iran's Soft Power", *Journal of Political Science Association*, Vol. 4, No. 2, (Spring, 2009), s.238.

73 Abdullah Yegin, "İran'ın Yumuşak Gücü", s.14.

74 Iranology Foundation; <http://91.98.46.102:8093/>. (Erişim Tarihi: 12.09.2019).

Sonuç

Yirmi birinci yüzyılda kamu diplomasisi, uluslararası ortamı yönetmek için bir araç olarak kabul edilmektedir. Kamu diplomasisi kapsamı ve aktörleri göz önüne alındığında geleneksel diplomasiden farklıdır. Kamu diplomasisi, devletten gelen tek yönlü bilgi akışı yerine, diyalog odaklı ve kamuyla etkileşim hâlinindedir. Kamu diplomasisi, dış politika hedeflerine ulaşmak için kamuoyunun fikirlerini, tutumlarını değiştirmeye odaklanan yararlı bir dış politika aracı hâline gelmiştir.

Kamu diplomasisi çağında, sivil toplum kuruluşları, özel şirketler, gönüllü gruplar ve hatta bir birey, sınır ötesi kamu iletişimi sürecini etkileyebilmektedir. Kamu diplomasisi, hükümetlerin başarılı olması için yeni bir yol olarak yumuşak güç kaynaklarına dayanmaktadır.

İslam Devrimi'nin ilkelerine dayanan ve ulus ötesi hedefleri doğrultusunda, dış politikasında kamu diplomasisi yaklaşımını benimseyen ve uygulayan İran, son yıllarda, yumuşak güç kaynaklarına dayanarak, genel olarak tüm dünyadaki ve özel olarak İslam dünyasındaki stratejilerine ve hedeflerine ulaşmak için kamu diplomasisine daha fazla önem vermiştir. İran, bu hedeflerine ulaşmak için çeşitli kurumlar kurmuştur. İran Dışişleri Bakanlığı Kamu Diplomasi Merkezi, ülkenin kamu diplomasisinin denetlenmesinden ve uygulanmasından sorumludur.

İran İslam Cumhuriyeti kamu diplomasisine dayanarak, ulusal kimlik ve İslam Devrimi'nin değerlerini ve hedeflerini diğer devletlerin halklarına, özellikle Ortadoğu'ya tanıtarak, ulusal çıkarlarını savunmaya çalışmaktadır. İran İslam Cumhuriyeti'nin kamu diplomasisinin temelini, İran dış politikasına resmen yansıyan devrimi ihraç etme teorisi oluşturmaktadır. Son yıllarda, yumuşak güç kaynaklarına dayanan İran'ın, dış politika faaliyetlerinin önemli bir kısmını kamu diplomasi doğrultusunda sürdürme çabası içerisinde olduğu görülmektedir. Kısaca, İran, kamu diplomasisi araçlarını kullanarak dış politika alanında ideolojik değerlerini tanıtmaya çalışmaktadır. Kültürel ve dinî değerlerine dayanarak, Şii kültürel ürünleri diğer ülkelere tanıtmak suretiyle diğer halkların nezdinde yumuşak gücünü artırmak ve meşrulaştırmak istemektedir. İran'ın özellikle Ortadoğu'da yumuşak güç unsurlarını kullanarak bölgesel etkinliğini derinleştirmek amacıyla olduğunu söylemek mümkündür. Kamu diplomasisine dayanan İran İslam Cumhuriyeti, dış politika alanında bölgesel bir güç olmaya çalışmaktadır. Ayrıca, İran'ın kamu diplomasisi araçlarını kullanarak uluslararası sistemdeki konumunu ve ideolojik değerlerini geliştirmeye çalıştığı da anlaşılmaktadır.

Kaynakça

Aksoy, Merve. “İran: Enerji ve Mezhep Politikalarının Düğüm Noktası”, Ahmet Emin Dağ (ed), Ortadoğu Çatışmaları, (İstanbul: İHH İnsani Yardım Vakfı, 1. Baskı, 2015), ss.160-191.

Aslı Sancar, Gaye. “Kamu Diplomasisinde ‘İlişki İnşa Etme’ Söylemi”, <http://kamudiplomasisi.org/demo/images/stories/aslisancar.pdf>.

Aydoğan, Bekir. “Güç Kavramı ve Kamu Diplomasisi”, http://www.politikadergisi.com/sites/default/files/guc_kavrami_ve_kamu_diplomasisi_-_bekir_aydogan-pdf.pdf.

Cavlak, Hakan ve Özbilek, Ümmiye. “Konstrüktivist Perspektiften Devrim Sonrası İran Siyasal Sistemi”, Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt. 8, Sayı.16, (2019), ss.129-137.

Çelenk, Bengü. “Diaspora ve Markalaşma: Avrupa’daki Türk Diasporasının Marka Gücü ve Eksikleri”, Mehmet Şahin ve B.Senem Çevik (ed.), Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi, (Ankara: Nobel Yayınları, 2015), ss.71-84.

Cull, Nicholas J. Public Diplomacy: Lessons from the Past, (Figueroa Press Los Angeles, 2009).

Dadandish. Parvin, Ahadi, Afsaneh. “Public Diplomacy and Iran’s Foreign Policy: Evaluation and Recommendations”, Quarterly Foreign Relations, Vol. 3, No. 9, (Spring, 2011), ss.143-174.

Dorakhshah, Jalal and Gafari, Mostafa. “Public Diplomacy of Islamic Republic of Iran in Islamic World Opportunities, Actions, Priorities and Achievements”, Quarterly Journal of Culture-Communication Studies, Vol. 12, No. 16, (Spring, 2012), ss.9-45.

Doster, Barış. “Bir Bölgesel Güç Olarak İran’ın Ortadoğu Politikası”, Akademik Orta Doğu, Cilt. 4, Sayı. 44, (Ağustos, 2012), ss.44-51.

Efegil, Ertan. “İran’ın Dış Politika Yapım Sürecini Etkileyen Unsurlar”, Ortadoğu Analiz, Cilt. 4, Sayı. 48 (Aralık 2012), ss.53-68.

Erdem, Eren. “Sivil Toplumun Dış Politika İnşasındaki Rolü: Türk Kamu Diplomasisi Örneği”, Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi, Cilt. 2, Sayı. 1 (2017), ss.36-49.

Gilboa, Eytan. “Searching for a Theory of Public Diplomacy”, Annals of the American Academy of Political and Social Science, Vol. 616, (2008), ss.55-77.

Fitzpatrick. Kathy, R. “Public Diplomacy in the Public Interest”, Journal of Public Interest Communications, Vol. 1, (2017), ss.78-93.

Gökırmak, Mert. “Küreselleşen Dünyada Diplomasi: Kamu Diplomasi-si”, http://www.tasam.org/Files/Icerik/File/kuresellesen_dunyada_diplomasi_kamu_diplomasisidafdcc1a-3162-4f25-821d-8ed41dd0a506.pdf.

Gregory, Bruce. “Public Diplomacy: Sunrise of an Academic Field”, the Annals of the American Academy of Political and Social Science, Vol. 616, (2008), ss. 274-290.

Gündoğan, Ünal. “Geçmişten Bugüne İran İslam Devrimi: Genel Değerlendirme”, Ortadoğu Analiz, Cilt. 3, Sayı. 29, (Mayıs, 2011), ss.93-99.

Gurgu, Elena and Cociuban, Aristide. “New Public Diplomacy and its Effects on International Level”, Journal of Economic Development, Environment and People, Vol. 5, No. 3, (2016), ss.46-56.

Harsij, Hossein and Touyserkani, Mojtaba. “The Effect of Iranian Identity Elements on the Soft Power of the Islamic Republic of Iran”, Quarterly Iranian Journal of Cultural Research, Vol. 3, No. 1, (Sprign, 2010), ss.151-179.

Harsij, Hossein. Touyserkani, Mojtaba and Jafari, Leila. “Geopolitics of Iran’s Soft Power”, Journal of Political science Association, Vol. 4, No 2, (Spring, 2009), ss.224-269.

Hukil, Sonia. “Is Public Diplomacy Inherently a Manifestation of Soft Power?”, Gledon Journal of International Studies, Vol.8, No.1-2, (2015).

Jahanbin, Ferzad and Parsa, Mona. “Strategies to Enhance the Soft Power of Iran in the Islamic World Model (SWOT)”, Journal of Political Studies of Islamic World, Vol. 2, (Summer, 2013), ss.137-160.

Kalhor, Sina and Sadeghi, Mohammadmasoud. “Investigating the Status of Cultural Diplomacy of the Islamic Republic of Iran: Active Institutions”, İran Parlamentosu/ Kültürel bölüm, Rapor No. 10321, (Tahran: 2010).

Kavoğlu, Samet. “Yapılandırmacı Perspektiften Kamu Diplomasisi ve Türkiye: ABD Yazılı Basınından Yansımalar”, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 45, (2013), ss.115-128.

Keykavosiiranagh, Sahar. “Ortadoğu Bölgesinde Kültürel Hegemonya İnşası”; <http://www.ilkeliyazilar.com/FileUpload/ds754869/File/ortadogu-bolgesinde-kulturel-hegemonya-insasi.pdf>.

Khoramshad, Mohammad Baqer and Motaghi, Afshin. “The Role of Islamic Revolution in Improvement of Iran’s Smart Power”, Soft Power Studies, Vol. 6, No. 15, (Fall, 2016-Winter, 2017), ss.22-44.

Khosravi, Mohammadali and Jabbari Sani, Abbasali. “Cultural Capacity of Islamic Republic of Iran in General Diplomacy”, Journal of Political Studies, Vol. 3, No. 11, (Spring, 2011), ss.83-116.

Leonard, Mark. Public Diplomacy, (London: The Foreign Policy Centre, 2002).

Malekzadeh, Mohammad. “The Religious and National Components of Soft Power of Iran Islamic Republic System”, *A Scientific- Research- Based Quarterly Political Science*, Vol. 17, No. 68, (Winter, 2015), ss.109-132.

Melissen, Jan. “The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice”, Jan Melissen, *the New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*, (New York: Palgrave Macmillan, 2005), ss.3-28.

Merickova, Laura. “Alternative Approaches to Public Diplomacy”, *Polish Sociological Review*, No. 187 (2014), ss.351-365.

Motaghi, Ebrahim and Shaieste, Hamid. “Iran’s Public Diplomacy: Capacities and Challenges”, *Journl of National Interest Studies*, Vol. 2, No. 8, (2017), ss.29-55.

Motaghizadeh, Ahmad. “Islamic Republic of Iran Soft Power Components”, *Quarterly Soft Power Studies*, Vol. 1, No. 2, (Summer, 2011), ss.105-127.

Nikraves, Malihe and J’afar, Ali Akber. “The Role of Clerics and Religious Scholars in Iraq, Increased Soft Power in the Islamic Republic of Iran”, *Journal of Political Studies of Islamic World*, Vol. 5, No. 2, (Summer, 2016), ss.104-138.

Nye, Joseph S. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, (New York: Public Affairs, 2004).

Oktay, Emel G. “Nato’nun Dönüşümü ve Kamu Diplomasisi’nin Artan Rolü”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt. 9, Sayı. 34, (Yaz, 2012), ss. 125-149.

Özkan, Abdullah. “21. Yüzyılın Stratejik Vizyonu Kamu Diplomasisi ve Türkiye’nin Kamu Diplomasisi İmkânları”, *Stratejik rapor No: 70*, (TASAM Yayınları, 2015).

Sadegi, Seid and Asger Khani, Abumohammad. “The Soft Power of The I. R. of Iran in the New Iraq: An Assessment”, *Journal of Foreign Policy*, Vol. 25, No. 4, (Spring, 2012), ss.927-950.

Şahin, Mehmet ve Çevik, B. Senem. “Türkiye’de Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç”, Mehmet Şahin ve B. Senem Çevik, *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, (Ankara: Nobel Yayınları, 2015), ss.1-17.

Şahin, Mehmet. “Şii Jeopolitiği: İran İçin Fırsatlar ve Engeller”, *Akademik ORTA DOĞU*, Cilt. 1, Sayı. 1, (2006), ss.38-54.

Sak, Elif. “Kamu Diplomasisi ve Çin”, *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, Cilt. 2, Sayı. 1, (2014), ss.9-25.

Sarıkaya, Yalçın. “Geçmişten Günümüze İran: Tarih, Siyaset, Toplum ve Kültür”, *TÜRK AKADEMİSİ Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı (TASAV)*, Rapor No. 2, (Kasım, 2012).

Simbar, Reza and Moqimi, Ahmed Ali. "Indicators of Cultural Diplomacy and National Interests of the Islamic Republic of Iran", *Quarterly World Politics*, Vol. 4, No. 1, (Spring, 2015), ss.7-38.

Stelowska, Diana. "Culture in International Relations Defining Cultural Diplomacy", *Polish Journal of Political Science*, Vol. 1, Issue 3, (2015), ss.50-72.

Tavakkoli, Yaqoob and Nezhadzandiye, Roy. "The Application of General Diplomacy in Islamic Republic of Iran's Foreign Policy in the Frameworks of Principles and Values of Islamic Revolution", *Journal of Islamic Revelation Research*, Vol. 1, No. 2, (Fall, 2012), ss. 247-273.

Tüysüzöğlü, Göktürk. "Yumuşak Güç Kurami Bağlamında Türkiye'nin Güney Kafkasya Stratejisi", *Uluslararası Kafkasya Kongresi, Bildiriler Kitabı, Kocaeli (Temmuz, 2012)*, ss.363-375.

Üstüntaş, Doğan. "İran'ın Yumuşak Gücü: Unsurları, Zorlukları", *Akademik Orta Doğu*, Cilt. 11, Sayı. 1, (2016), ss.59-84.

Van Ham, Peter. "Power, Public Diplomacy, and the Pax Americana", Jan Melissen, *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*, (New York: Palgrave Macmillan, 2005), pp. 47-67.

Wolf, Charles and Brian Rosen, "Public Diplomacy How to Think About and Improve It", 2004, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/occasional_papers/2004/RAND_OP134.pdf.

Yağmurlu, Aslı. "Halkla İlişkiler Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi", *İletişim: Araştırmalar*, Cilt. 5, Sayı. 1, (2007), ss.9-38.

Yanardağoğlu, Eylem. "Uluslararası İletişim ve Kamu Diplomasisi: BBC Dünya Servisi Haber Merkezi Örneği", *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı. 38, (Bahar, 2014), ss.115-131.

Yegin, Abdullah. "İran'ın Yumuşak Gücü", *SETA/Analiz*, Sayı. 118, (Şubat, 2015).

Yıldırım, Leyla. "Türk Gücü", *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, *Ufuk Üniversitesi*, 2014.

Iranology Foundation; <http://91.98.46.102:8093/>.

<https://reader.newshub.ir/news/14800878/>.

<http://www.iuc.taghrib.com/>.

<https://www.irna.ir/news/83394060/>.